

Фізична культура та спорт у сучасному українському суспільстві

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті подані результати дослідження направлені на вирішення питань фізичної культури та спорту в Україні. Запропоновано рекомендації щодо підвищення рівня фізичного виховання населення України та його максимального зацікавлення спортом.

Ключові слова: спорт, держава, здоров'я

Summary

The article presents the results of the research aimed at solving the issues of physical culture and sports in Ukraine. Recommendations for raising the level of physical education of the population of Ukraine and its maximum interest in sports are suggested.

Key words: sport, state, health

Фізична культура і спорт як один із пріоритетних напрямків державної політики

Суспільство у всі часи не було байдужим до того, яким життєвим потенціалом володіє підростаюче покоління. Здоров'я нації завжди пов'язувалося у великій мірі зі здоров'ям дітей та підлітків. Тому і в Україні гармонійний розвиток, здоров'я молоді є серед пріоритетів державної політики.

Медико-соціальна обстановка, що склалася сьогодні в Україні, не може не відбитися на такій біологічно і соціально значущій функції організму, як фізична працездатність. Дослідженнями останніх років доведено, що фізична працездатність є інтегральним показником здоров'я дітей і підлітків, але цей аспект проблеми в спеціальній літературі висвітлений недостатньо. Тим часом знання закономірностей розвитку дітей шкільного віку в існуючих умовах вимагає першочергової уваги, оскільки дитячий організм дуже чутливий до несприятливих факторів зовнішнього середовища[5].

Відомо, що нестача рухів у житті дітей шкільного віку є однією з причин порушення багатьох життєво важливих процесів. Необхідний обсяг рухової активності дітей і підлітків – вирішальний фактор і гарант виховання всебічно розвинутого підростаючого покоління. За умов гіподинамії, в якій перебувають діти, дуже складно говорити про повноцінний розвиток дитячого фізичного виховання та спорту.

Дитячий спорт дуже тісно пов'язаний з фізичним вихованням. Це короткочасне навчання дітей основним елементам певних видів спорту для ознайомлення їх з цінностями спорту та виявлення схильності до подальших занять.

Загострення екологічного становища, вади соціального захисту, проблеми охорони здоров'я та низький рівень фізичної культури населення зумовлюють напружену демографічну ситуацію в країні. Різниця у тривалості життя в Україні і країнах Західної Європи складає для чоловіків майже 13, жінок – 8 років. Показники смертності від хвороб системи кровообігу в українців, на жаль, найвищі в Європі. Такий стан здоров'я нації обумовлює і значні безпосередні та побічні втрати для вітчизняної економіки[2].

Тож, враховуючи практичний досвід розвинутих країн світу, перед українським суспільством стоїть завдання створити оптимальні умови для сукупного поєднання усіх чинників різних складових фізичного, психічного, духовного й соціального здоров'я, що призведе до соціального, біологічного та психічного благополуччя населення.

Саме в цьому напрямку незамінною є роль фізичної культури і спорту. Для позитивного ефекту їх впровадження у повсякденний побут необхідно визначити державну стратегію формування здорового

способу життя, для чого слід здійснювати постійний соціальний моніторинг та маркетинг, тобто включити спеціальні дослідження, на підставі яких визначити специфічні потреби населення.

Необхідно також запровадити різноманітні програми територіальних громад за участю громадських організацій, що спрямовані на формування здорового способу життя.

Однією з головних умов позитивного вирішення цих проблем є формування і реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту, лобювання її на рівні органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування, промислових і фінансових структур, засобів масової інформації.

Необхідно також підвищити рівень обізнаності різних верств суспільства щодо проблем здоров'я та пропаганди здорового способу життя як загальнонаціональної цінності.

Фізичне виховання підрастаючого покоління

Ключовою складовою здорового способу життя вважається рухова активність, регулярні заняття фізичною культурою та спортом. Тому закономірно, що саме на цей напрям при популяризації, пропаганді здорового способу життя серед підлітків та юнаків мають бути спрямовані основні зусилля.

Численними дослідженнями встановлено, що регулярні різноманітні фізичні навантаження, в яких можуть використовуватись різні комплекси гімнастичних вправ, та безпосередні заняття різними видами спорту сприяють поліпшенню працездатності та психофізіологічного стану, збереженню здоров'я. Фізичні вправи є своєрідними універсальними регуляторами, що вдосконалюють нейрогуморальну систему і забезпечують нормальний перебіг життєвих процесів. Не можна переоцінити значення фізичної підготовки для збереження працездатності в умовах тривалої розумової праці і нервово-психічної напруги.

В дослідженнях, що були проведені серед школярів та юнаків-студентів, було виявлено, що показник кількості занять фізичною культурою на тиждень позитивно співвідноситься з їх навчальною успішністю та самоефективністю, стосунками з однокурсниками, стабільністю працездатності впродовж навчального дня. Негативні кореляційні зв'язки були встановлені з показниками частоти захворюваності, особистісною тривожністю, частотою паління та вживання алкогольних напоїв[6].

Найбільш серйозні фактори, що стримують розвиток фізкультурного руху молоді в країні, – це слабка матеріально-технічна база та низька ефективність її використання; недостатня підготовка фізкультурних кадрів для учбових закладів та неперестигність цієї професії в останні роки; нестача науково-методичного забезпечення та відсутність якісно нових програм фізичного виховання, які б враховували як умови життєдіяльності людей, так і досягнення науково-технічного прогресу, а також були б достатньо забезпечені фінансовими ресурсами для їх реалізації.

Нині доведено, що дворазові на тиждень заняття з фізичної культури в школі є недостатніми, і належну фізичну підготовку мають лише ті школярі, що систематично займаються двічі-тричі на тиждень в спортивних секціях[1].

Фізичне виховання у сучасних умовах має відповідати загальній ситуації і на основі принципів гуманістичної педагогіки набуває нового змісту, зокрема, вноситься завдання формування внутрішньої мотивації дитини до самовдосконалення, до всебічного та гармонійного розвитку.

На кожному занятті з фізичної культури вчителем має виділятися час на методичну підготовку, спрямовану на здобуття учнями знань, умінь і навичок необхідних для самостійного виконання вимог здорового способу життя та виховання його цінностей. Вирішальне значення у цьому процесі відіграє поєднання роботи з формування у юнаків знань теорії та практики фізичного виховання та ведення здорового способу життя з практичними заняттями фізичними вправами. З цією метою учням слід надавати інформацію про взаємозв'язок спортивних занять з цінностями здорового способу життя. Для їх кращого засвоєння учням слід ставити завдання розробляти програми збереження і зміцнення особистого здоров'я в майбутньому; аналізували життя відомих особистостей, знайомих і друзів щодо їхнього способу життя. Це надає учням можливість конкретизувати теоретичні знання про цінності здорового способу життя й сприяє розвитку мотивації до його самостійного ведення. Найбільш цінними для здоров'я вважаються біг, спортивні ігри та змагання.

Фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем роботи громадян

Серед пріоритетів державної політики у сфері фізичної культури і спорту важливе місце займає і забезпечення розвитку інфраструктури фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем роботи громадян.

Фізкультурні заходи у трудовому процесі отримали назву виробничої гімнастики, яка переслідує наступні завдання: сприяння швидкому досягненню і тривалій підтримці високої професійної

працездатності у трудящих; попередження порушень у стані здоров'я; сприяння формуванню професійно важливих фізичних і психічних якостей, дихальних навичок; пропаганда фізичної культури і спорту.

Для вирішення цих завдань безпосередньо на виробництві мають застосовуватися вступна гімнастика, фізкультурні паузи, фізкультурні хвилинки тощо. Ця практика була доволі розповсюдженою в радянські часи.

На жаль, під час зміни соціально-політичного устрою в Україні, глобальних економічних перебудов, перегляду принципів трудових відносин між роботодавцем та працівниками існуюча раніше система впровадження фізичної культури за місцем роботи громадян, яка ґрунтувалася на рівні державного регулювання, сьогодні майже зруйнована. Часткове виключення складають лише нечисленні потужні, економічно самостійні підприємства.

Діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо розвитку фізичної культури і спорту

Реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту неможлива без координації дій усіх гілок влади (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень, державні адміністрації та органи місцевого самоврядування).

Верховна Рада України, як єдиний орган законодавчої влади, забезпечує створення основ нормативно-правової бази розвитку фізичної культури і спорту[3].

Для підвищення рівня охоплення населення масовим спортом, за яким Україна суттєво поступається провідним країнам, Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту вживаються такі заходи[4]:

- розроблено соціальні нормативи рівня забезпеченості населення спортивними спорудами, удосконалюється відомча нормативна база;

- проводиться разом з Міністерством освіти і науки України робота з підвищення ефективності фізичного виховання у навчальних закладах, зокрема запроваджено фізкультурно-оздоровчий комплекс школярів «Козацький гарт» та державний стандарт в галузі освіти «Здоров'я і фізична культура»;

- здійснюється методичне та організаційне супроводження фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення. Продовж двох останніх років проводиться Всеукраїнський місячник з ремонту спортивних майданчиків «Спорт для всіх – спільна турбота», спортивні заходи по всій території України «Спорт для всіх – здоров'я кожного», «Єдинокорства – масовий спорт», «Спорт для всіх єднає Україну» та інші;

- реалізується разом з місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування програма облаштування сучасних спортивних майданчиків (майданчики з синтетичним покриттям для ігрових видів спорту та майданчики з тренажерним обладнанням);

- створюються разом з Міністерством аграрної політики та фізкультурно-спортивним товариством «Колос» умови для розвитку фізичної культури і спорту серед сільського населення, щорічно проводяться Всеукраїнські сільські спортивні ігри;

- проводиться разом з заінтересованими міністерствами, фізкультурно-спортивними товариствами «Спартак» і «Україна», профспілковими організаціями робота з розширення інфраструктури для виробничої фізичної культури на підприємствах і установах, щороку проводяться галузеві спартакіади;

- організовується разом з Міністерством внутрішніх справ та іншими правоохоронними органами, фізкультурно-спортивним товариством «Динамо» відповідна професійно-прикладна фізична підготовка, щороку проводяться «Динаміади» та інші масові спортивні змагання;

- проводиться разом з Міністерством оборони України робота з удосконалення фізичної підготовки військовослужбовців, щороку проводяться спартакіади з військово-прикладних видів спорту, огляди на кращу організацію фізичної підготовки і спортивно-масової роботи у військових частинах та військових навчальних закладах, а також змагання серед допризовної молоді;

- проводиться спільно з Державним департаментом України з питань виконання покарань щорічно заочна спартакіада серед засуджених неповнолітніх, які відбувають покарання у спеціальних виховних установах.

Висновки та рекомендації

Головною проблемою системи управління сферою фізичної культури і спортом в Україні є відсутність відповідної чіткої управлінської вертикалі, що створює серйозні проблеми для ефективного управління та реалізації пріоритетних завдань державної політики у цій сфері, зокрема, і на регіональному рівні.

Функції та повноваження щодо розвитку фізичної культури і спорту, на жаль, досі залишаються розпорощеними між Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерством освіти і науки, добровільними спортивними товариствами, що, відповідно, негативно позначається на ефективності роботи територіальних органів виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту, дотримання стратегічно важливих пріоритетів у цій сфері тощо. Але, можна не сумніватися, рано чи пізно системні зміни у системі управління сферою фізичної культури і спорту в Україні відбудуться. У т.ч. враховуючи позитивний зарубіжний досвід системи розвитку фізичної культури і спорту на регіональному рівні.

На підставі проведеного в роботі аналізу, можна сформулювати рекомендації та практичні пропозиції з основних напрямів забезпечення більш ефективного впровадження європейського досвіду у здійсненні управління сферою фізичної культури і спорту на регіональному рівні в Україні з метою удосконалення спортивної та фізкультурно-масової діяльності та першочергово здійснити такі заходи:

- запровадити систему виділення коштів з обласного та районних бюджетів на проведення спортивно-масових заходів через відповідні підрозділи з питань фізичної культури і спорту;
- передати всі дитячо-юнацькі спортивні школи області у підпорядкування управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації та відповідних структурних підрозділів районних державних адміністрацій;
- оптимізувати мережу спортивних шкіл;
- сприяти підвищенню якості відбору та підготовки фахівців фізкультурно-спортивного спрямування;
- сприяти залученню інвестицій у будівництво стратегічно важливих спортивних об'єктів (басейни, сучасні спортивні зали, майданчики тощо);
- створити електронну базу наявних в області спортивних закладів та споруд;
- забезпечити регулярний випуск інформаційно-пропагандистської продукції з пропагандою фізичної культури і спорту, здорового способу життя та її розміщення на правах соціальної реклами у засобах масової інформації, на «білбордах», «сіті-лайтах», у громадському транспорті тощо;
- сприяти запровадженню в суб'єктах господарювання усіх форм власності ефективних форм післятрудоного відновлення, профілактичних оздоровчих фізкультурно-спортивних занять та активного відпочинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бальсевич В.К. Физическая культура для всех и для каждого. – М., 2008.
2. Верхошанский Ю.В. Основы специальной физической подготовки спортсменов. – М.: Фізкультура і спорт, 2008. – 331 с.
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>
4. Мазурашу Г. Г. Здоров'я – пріоритет державної політики / Георгій Мазурашу // Спортивно-розважальне видання “Супер!»: спец. випуск, присв. пробл. сфери фіз. культури і спорту в Україні. – Ч., 2009. – 24 с.
5. Слободянюк А.В. Значення соціології як науки та навчальної дисципліни в сучасному українському суспільстві // Вісник «ВПП». – 2011. - №1.- С. 16-20.
6. Слободянюк А. В. Проблеми адаптації студентської молоді у вищому навчальному закладі (за результатами соціологічного дослідження) [Текст] / А. В. Слободянюк // Гуманізм та освіта: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 21-23 вересня 2004 р. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – Т. 2. – С. 244-247.

Слюсар Остап Андрійович - студент групи ІІІ-16мс, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Слободянюк Анатолій Володимирович - кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Slyusar Ostep A. - student group 1PI-16ms, Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Slobodyanyuk Anatoly V.- PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.